Стопанска дейност и права на човека

Испания

1. С какъв вид правна защита разполагам във Вашата държава, ако стана жертва на нарушение на правата на човека, свързано със стопанска дейност? Тази защита включва ли обезщетение?

В Испания е възможно предявяването на искове за нарушения на правата на човека пред гражданските, наказателните, административните и трудовите съдилища.

В Гражданския процесуален закон (*Ley de Enjuiciamiento Civil*) се предвиждат задължението за осигуряване на определени престации, декларация за съществуването на права и правни положения, приемането на обезпечителни мерки и всякакъв друг вид защита, изрично предвидени по закон, които могат да имат значение във връзка с този вид злоупотреба.

В Наказателно-процесуалния закон (*Ley de Enjuiciamiento Criminal*) се уреждат съдебните механизми и средства за правна защита, които могат да се използват по време на наказателното производство. В Наказателния кодекс (*Código Penal*) изрично се предвижда наказателна отговорност за юридическите лица (член 31a и сл.) и се определят различни престъпления, които могат да включват нарушения на правата на човека, свързани със стопанска дейност (например престъпления против правата на работниците или против общественото здраве, престъпления против околната среда, финансиране на тероризма и др.).

Що се отнася до административните мерки, в Закон № 39/2015 от 1 октомври 2015 г. относно общото административно производство на държавната администрация и в Закон № 40/2015 от 1 октомври 2015 г. относно правния режим на публичния сектор се съдържат общи правила относно дисциплинарните производства и държавната отговорност на публичните администрации. Тези норми са разгърнати в специални закони за злоупотребите, свързани със стопанска дейност (например Закон № 26/2007 от 23 октомври 2007 г. относно екологичната отговорност). В съдебната фаза се прилагат средствата за правна защита, предвидени в Закон № 29/1998 от 13 юли 1998 г. относно за съдебното производство по административни спорове.

Що се отнася до сферата на труда, в Закон № 36/2011 от 10 октомври 2011 г. за съдебното производство по трудови и осигурителни спорове се определя приложимата съдебна процедура в случаи, когато работник или синдикална организация твърди, че е нарушено правото на свободно сдружаване, правото на стачка или други основни права и обществени свободи, включително забраната за дискриминационно третиране и за тормоз.

От друга страна, в испанското процесуално право се определят средствата за правна защита, чрез които може да се получи обезщетение, в случай че действията на корпорация са довели до нарушаване на правата на човека. В член 116 от Наказателно-процесуалния закон и член 116 от Наказателния кодекс се предвижда, че всяко лице, което носи наказателна отговорност за престъпление, носи и гражданската отговорност за престъплението, ако престъпното деяние е причинило вреда или нараняване. Що се отнася до юридическите лица, тяхната наказателна отговорност води до гражданска отговорност съгласно установените разпоредби, като те са солидарно отговорни с физическите лица, срещу които е произнесена присъдата за същите престъпления.

2. Имате ли специфични правила за тежки нарушения на правата на човека? Тези правила важат ли за престъпления в областта на околната среда или тежка експлоатация на труда?

Да, в испанския Наказателен кодекс се определят нарушенията на правата на човека, които съставляват престъпления.

Що се отнася до сферата на околната среда, Наказателният кодекс съдържа раздел относно „престъпления, свързани с използването на земята и градоустройството, опазването на историческото наследство и околната среда“. В този раздел са криминализирани различни деяния: строителни работи в зелени зони или зони с признат екологичен интерес (член 319), генериране и превоз на отпадъци, заустване на води, шумови емисии, минни и добивни работи и др., които могат да причинят значителна вреда на качеството на въздуха, почвите или водите или на животни или растения (член 325 и сл.). Тези деяния са наказуеми с лишаване от свобода, глоби или забрана от упражняване на определени професии или заемане на обществени длъжности. Наказателният кодекс също така оправомощава съдиите и съдилищата да постановяват предприемането за сметка на извършителя на необходимите мерки за възстановяване на екологичния баланс, нарушен в резултат на деянието, както и на всички други обезпечителни мерки, необходими за опазване на активите, защитени в посочения по-горе раздел (член 339).

Престъпленията против работниците са уредени в глава II, дял XV от Наказателния кодекс (членове 311—318 от Наказателния кодекс). Следните престъпления са наказуеми с глоби или лишаване от свобода: налагане на условия на труд или форми на участие в социалноосигурителните схеми, които увреждат, отнемат или ограничават правата на работниците, признати в законови разпоредби, колективни трудови договори или индивидуални договори (член 311); едновременно наемане на множество работници, без да бъдат регистрирани в подходящата социалноосигурителна схема или без получаване на съответното разрешение за работа (член 311), наемане на работа на чуждестранни граждани или на ненавършили пълнолетие лица, които нямат разрешение за работа (член 311 *bis*); незаконен трафик на работници или наемане на работа при измамни или лъжливи условия (член 312); измама чрез фалшив трудов договор с цел насърчаване дадено лице да емигрира (член 313); сериозна дискриминация в заетостта в публичния или частния сектор спрямо лице въз основа на неговата идеология, вероизповедание или убеждения, принадлежността му към етническа група, раса или народност, пол, сексуална ориентация, семейно положение, заболяване или увреждане, статут на законен или синдикален представител на работниците, родствени връзки с други работници в дружеството или използване на някой от официалните езици на испанската държава (член 314); ограничаване на свободното сдружаване и правото на стачка (член 315); нарушение на нормите за предотвратяване на рисковете на работното място, които сериозно застрашават живота, здравето или физическата неприкосновеност на работниците (член 316).

Ако престъплението е извършено от юридическо лице, наказанието се налага на управителите или ръководителите на звеното, които са отговорни за престъплението, както и на лицата, които са знаели за престъплението и са могли да предприемат коригиращи действия, но не са го направили.

3. Аз съм жертва на нарушение на правата на човека, произтичащо от дейности на европейска транснационална корпорация, което е било извършено извън Европейския съюз. Имам ли достъп до съдилищата във Вашата държава, ако не съм гражданин на ЕС или не живея в Съюза? Какви са условията, за да претендирам за нарушаване на моите права? Къде мога да намеря допълнителна информация?

Устройствен закон № 6/1985 от 1 юли 1985 г. за съдебната власт съдържа правилата, които определят необходимата връзка между дадено обстоятелство и испанската държава, така че да се установи, че юрисдикция имат на испанските съдилища.
По отношение на гражданските и търговските въпроси посоченият закон предвижда, че испанските съдилища са компетентни да разглеждат всички претенции, възникнали на испанска територия в съответствие с разпоредбите на международните договори и конвенции, по които Испания е страна, разпоредбите на Европейския съюз и разпоредбите на испанското законодателство (член 21). Когато ответникът не живее в Испания, испанските съдилища са компетентни в следните случаи (член 22 *quinquies*):
а. по въпроси, свързани с договорни задължения, когато задължението, за което се отнася искът, е изпълнено или трябва да бъде изпълнено на територията на Испания;
б. по въпроси, свързани с извъндоговорни задължения, когато вредоносното събитие е настъпило на територията на Испания;
в. по искове, свързани с дейността на търговски клон, агенция или обект, разположени на територията на Испания;
г. по въпроси, свързани с договори, сключени от потребители, те могат да предявяват искове в Испания, ако обичайното им местопребиваване или това на насрещната страна е на територията на Испания. Насрещната страна може да предяви иск в Испания само ако обичайното местопребиваване на потребителя е на територията на Испания.
Що се отнася до наказателното право, съдилищата са компетентни да разглеждат дела, свързани с престъпления и нарушения, извършени на територията на Испания или на борда на испански плавателни или въздухоплавателни съдове, без да се засягат разпоредбите на международните договори, по които Испания е страна. Испанските съдилища също така са компетентни да се произнасят по престъпления, извършени извън националната територия, когато наказателно отговорните лица са испански граждани или граждани на трети държави, придобили испанско гражданство след извършването на престъплението, и отговарят на определени изисквания (член 23).
По отношение на трудови и осигурителни въпроси испанските съдилища са компетентни в следните случаи (член 25):
1.º по отношение на правата и задълженията, произтичащи от трудови договори, когато услугите са предоставени в Испания или договорът е сключен на територията на Испания; когато ответникът има местопребиваване в Испания или притежава агенция, клон, делегация или друг вид представителство в Испания; когато работникът и работодателят са испански граждани, независимо от мястото на предоставяне на услугите или на сключване на договора; в случай на договори за морски превоз, при които договорът произтича от предложение, получено от испански работник в Испания;
2.º по отношение на контрола за законност на колективните трудови договори, сключени в Испания, и исковете, произтичащи от колективни трудови спорове, водени на испанска територия;
3.º по въпросите на исковете за социално осигуряване срещу испански субекти или субекти, които имат местопребиваване, агенция, делегация или друго представителство в Испания.

4. Могат ли омбудсманът, органите по въпросите на равенството или националните институции по правата на човека да подкрепят жертви на нарушения на правата на човека, свързани със стопанската дейност, ако те са извършени от европейски транснационални корпорации извън Европейския съюз? Могат ли тези органи да разследват моя случай, ако не съм гражданин на ЕС или не живея в Съюза? Има ли други държавни служби (като например инспекторат по труда или по въпросите на околната среда) във Вашата държава, които могат да разследват моя случай? Къде мога да намеря информация относно моите права?

В Испания ролята на омбудсман (*Defensor del Pueblo*) се изпълнява от висшия комисар на испанския парламент (*Alto Comisionado de las Cortes Generales*), който отговаря за защита на основните права и обществените свободи на гражданите чрез осъществяване на надзор над дейността на испанските публични администрации.
Всеки гражданин може да поиска от омбудсмана намесата му, която е безплатна, да разследва предполагаеми неправомерни действия на испанската публична администрация или на нейни служители. Омбудсманът също така може да се намесва по своя инициатива в случаи, които са му станали известни, дори да не е подадена жалба за тях. Неговите правомощия обаче не обхващат дейността на многонационалните корпорации извън Европейския съюз.
Омбудсманът се отчита пред испанския парламент посредством годишен доклад и също така може да публикува специални доклади по въпроси, които счита за сериозни, спешни или заслужаващи специално внимание.
Допълнителна информация по този въпрос може да бъде намерена тук.
За инспектирането на труда в Испания отговаря Инспекцията по труда и социалната сигурност към Министерството на труда, миграцията и социалната сигурност. Административните правомощия, с които разполага Инспекцията по труда и социалната сигурност, ѝ позволяват да упражнява надзор за спазването на нормите на социалноосигурителния ред и да установява съответните отговорности, да предоставя експертни съвети и, когато е целесъобразно, да прибягва до помиряване, медиация и арбитраж по тези въпроси.
Към службите ѝ може да се обърне всяко лице, на което станат известни факти, които могат да представляват нарушение в областите, попадащи в компетентността на Инспекцията по труда (въпроси, свързани с труда, безопасните и здравословни условия на труд, социалната сигурност, заетостта и др.). Жалбите могат да се подават лично (в инспекциите по труда и социалната сигурност в провинциите), по електронен път (чрез уебсайта на Министерството на труда, миграцията и социалната сигурност) или по пощата.
Допълнителна информация може да бъде намерена тук.
За инспекциите по околната среда отговарят автономните общности в Испания, които при необходимост предприемат действия за санкциониране на поведение, представляващо нарушение в тази област. В Закон № 26/2007 от 23 октомври 2007 г. за екологичната отговорност се установява задължение за операторите, извършващи икономически дейности, да поправят всички вреди, причинени на околната среда. В случай че въпросните дейности представляват престъпление, се прилага наказателното право, посочено в отговор 2. По същия начин се прилагат и посочените по-горе правила във връзка с исковете за обезщетение и гражданска отговорност.

5. Вашата държава налага ли задължения на европейските транснационални корпорации да създават механизми за подаване на жалби или услуги за медиация за нарушения, дължащи се на тяхната стопанска дейност? Тези задължения отнасят ли се и за нарушенията, извършени извън Европейския съюз? Кой отговаря за наблюдението на тези дейности във Вашата държава? Има ли публични доклади, които предоставят информация относно функционирането на системата?

Този вид спорове не подлежи на решаване чрез испанската система за медиация по граждански и търговски дела, предвидена в Закон № 5/2012 от 6 юли 2012 г. относно медиацията по граждански и търговски дела, тъй като от приложното поле на този закон са изключени съдебните спорове по права, с които страните не могат свободно да се разпореждат (член 2).
В това отношение е от значение и решението на Държавния секретариат за външните работи от 1 септември 2017 г. за публикуването на националния план за действие относно стопанската дейност и правата на човека (публикувано в Държавен вестник на Испания на 14 септември 2017 г.). В плана се обмисля необходимостта от установяване на ефективни мерки за защита на правата на човека в предприятията и за уреждане на съдебните, извънсъдебните и административните механизми за поправяне на вредите в случай на нарушаване на тези права.

6. Имам ли специални права, ако съм уязвима жертва, която търси защита по съдебен ред за нарушения на правата на човека, свързани със стопанската дейност на предприятията? Мога ли да получа достъп до правна помощ и при какви условия? Кои разноски ще бъдат покрити от правната помощ? Имам ли достъп до правна помощ при същите условия, ако не съм гражданин на ЕС или не живея в Съюза?

В член 119 от Конституцията на Испания се признава правото на безплатна правна помощ, когато е предвидена по закон, и във всеки случай, по отношение на лицата, които могат да докажат, че не разполагат с достатъчно ресурси, за да водят съдебни спорове. Това конституционно право е доразвито в Закон № 1/1996 от 10 януари 1996 г. за безплатната правна помощ. Жертвите на извършени от дружества нарушения на правата на човека могат да се възползват от правна помощ, при условие че техните финансови ресурси не надвишават определения в Закон № 1/1996 праг. Този праг е повишен след изменението на Закон № 1/1996 през 2015 г. Освен това при определянето на прага се отчитат някои елементи от личното положение на молителя, като например семейни задължения, така че да се повиши потенциалният брой на получателите на правна помощ. Помощта включва правна защита от професионален адвокат, правна помощ и информация от всички налични извънсъдебни средства за защита.

Закон № 1/1996 също така урежда предоставянето на безплатна правна помощ по трансгранични съдебни спорове. От помощта могат да се възползват физически лица, които са граждани на Европейския съюз, или граждани на трети държави, които пребивават законно в държава — членка на ЕС.

Тя се предоставя само по граждански и търговски спорове, както и в извънсъдебни производства по граждански и търговски спорове, когато страните са длъжни по закон да участват в производството или съответният съд или трибунал ги призове в такова производство.

Последна актуализация: 17/01/2024

Версията на националния език на тази страница се поддържа от съответната държава-членка. Преводите са направени от Европейската комисия. Възможно е евентуални промени, въведени в оригинала от компетентните национални органи, все още да не са отразени в преводите. Европейската комисия не поема каквато и да е отговорност по отношение на информация или данни, които се съдържат или споменават в този документ. Моля, посетете рубриката „Правна информация“, за да видите правилата за авторските права за държвата-членка, отговорна за тази страница.